

LES OBRES
D'EMMURALLAMENT
DE LA VILA
DE TÀRREGA
(1366-1370)

Per Manel Salas i Flotats

3

1. INTRODUCCIÓ

El tema del treball que pretenc realitzar versa sobre les obres d'emmurallament de ciutats i viles reials durant el regnat de Pere III el Cerimoniós (1336-1387). El fenomen va comprendre una gran part del regne catalano-aragonès i en va modificar durant molt de temps el paisatge urbà.

L'estudi d'aquest moviment de forma general podria caure en un treball enciclopèdic i segurament superficial: així doncs, hem cregut pertinent reduir-lo a un cas concret: les obres que es duen a terme a la muralla de la vila reial de Tàrraga durant els anys 1366-1370. Considerem que el volum documental es prou interessant i clar per poder treballar qüestions com: l'organització municipal, el finançament de l'obra, com afecta a l'urbanisme de la vila, etc.

El següent treball també té la intenció d'esbrinar a partir de les fonts documentals aspectes de tipus arqueològic amb la finalitat de reconstruir l'entramat de la muralla, treballar sobre els materials utilitzats en l'obra, etc.

En definitiva l'objectiu d'aquest estudi passa per entendre com s'articula la vila, la gent que hi viu i el seu entorn, per satisfer una necessitat immediata, la necessitat de seguretat davant l'amenaça de perills externs (el pas de les companyies blanques de la Guerra dels Cent Anys, els exèrcits castellans...) i també interns (les guerres entre senyors regionals, etc.).

2. LES OBRES D'EMMURALLAMENT DE LA VILA DE TÀRREGA (1366-1370)

El primer fet que cal tenir en compte és que no es tracta d'un fenomen localista, ja que durant la Baixa Edat Mitjana la majoria de ciutats i viles reials de la corona catalano-aragonesa es van emmurallar (Barcelona, Lleida, Poblet, Cervera,...), així com també de Castella (Burgos, Lleó,...)¹ i d'arreu de l'Occident europeu.²

En el cas català aquest fenomen cal emmarcar-lo sobretot durant el regnat de Pere III El Cerimoniós (1336-1387) i en un context polític ben determinat: el continu estat de guerra amb els regnes veïns i amb els enemics interiors. En iniciar la seva Crònica ens recorda que, durant el seu regnat, li ha calgut guerrear quasi continuament: "Quaix continuadament, coltell d'enemic, o d'estrany, o de vasall, o privat, no és partit de la nostra Casa(...)"³ Així de 1356 a 1369 hi hagué a la península la guerra ocasionada per la rivalitat entre els dos Peres: Pere el Cruel de Castella i Pere III, aliat amb el pretendent al tron castellà Enric de Trastàmara. Els esdeveniments de la guerra feren que els exèrcits de Pere de Castella arribessin a les portes de Saragossa i València, fet que va moure el Cerimoniós a ordenar seriosament la fortificació d'una sèrie de ciutats, viles reials i llocs que sense ésser reials considerava com a propis. Carreras Candi enumera més de 90 emplaçaments que ampliaren les muralles, les milloraren, o bé les construïren de bell nou.⁴

En consonància amb aquest desig reial i la necessitat d'una major seguretat, ja el 1358, el Consell de Tàrraga designa uns paers i prohoms perquè tinguin cura de tancar la vila, obrint així una llarga seqüència documental relacionada amb l'emmurallament.⁵ No obstant, en aquests moments la vila no pertanyia al rei, ja que l'havia venuda al noble castellà Enric de Trastàmara el 1357, trencant una antiga tradició de pertinença a la Corona; la recuperà aviat i l'hi tornà a donar el 1362, malgrat les protestes dels targarins. Per evitar els abusos dels Trastàmara, la Universitat de Tàrraga els va comprar els drets que tenien a la vila el 1366; però els va

reclamar i els va acabar obtenint Felip de Castro, que és el senyor efectiu de la vila quan s'emet el document que pretenem estudiar per a comprendre com es va organitzar la vila, durant les obres d'emmurallament.

El resultat de tot treball històric va sempre lligat a les fonts utilitzades: així, per al present estudi, no hem pogut comptar ni amb un "Llibre de les obres" (la font més habitual en treballs d'aquesta mena), ni amb els "Llibres de clavaris", que no es conserven, ni tampoc amb els "Llibres de multes", que per els anys de construcció de la muralla no ens han perviscut. No obstant, trobem una documentació emesa pel Consell de la Vila extraordinàriament rica: al document abans dit de 1358, cal sumar-n'hi altres que abasten tot el període de consecució dels murs, això és, fins el 1370.⁶ De tots aquests, el document datat el 28 de febrer de 1366 (Llibre dels Consells núm. 3, folis 96v, 97 i 98) revesteix una especial consideració, ja que ens dóna tota una sèrie de capítols, n'hem comptabilitzat 23, per a la construcció dels murs. La significació d'aquest document féu que Segarra i Malla el comentés parcialment a la seva *Història de Tàrraga* (vol. I).⁷ Aquest text mostra una naturalesa marcadament administrativa i fiscal que ens permetrà bàsicament estudiar aspectes com l'administració de l'obra, el personal que hi treballa, les formes de finançament, i en menor grau el recorregut de la muralla i els treballs que s'hi realitzen.

2.1 L'administració de l'obra

Sense ésser creada específicament una Junta de Murs i Valls, com a València⁸ o Cervera⁹, per exemple, es va organitzar una estructura jeràrquica entre els paers i els prohoms de la vila per a controlar i pagar la construcció dels murs; tal i com resa el capítol vuit del document: "neguna obra, maiorment de comunitat, no puxe venir a neguna perfecció deguda si per los maiors y mylors de cascuna universitat no es presa e continuada(...)".¹⁰

Dirigint aquest organisme ens trobem amb les figures del procurador del senyor de la vila, Pere de Solmela, i quatre obrers maiors, que són els que conjuntament prenen les decisions més importants i aproven les ordinacions de l'obra (cap. 9 i 16). El càrrec d'obrer major el trobem per primera vegada a Barcelona, com a conseqüència d'un privilegi de Jaume II, donat a Lleida el 17 de juliol de 1301. El rei concedia aquest privilegi a petició dels prohoms del Consell de Cent, que necessitaven organitzar un servei de vigilància de les obres públiques; aquesta concessió és un signe evident de la preocupació per l'urbanisme que aflorava en aquests moments.¹¹ Segons els capítols del document: Berenguer Aguiló, Ramon Folquet, A. Morató i Ramon de Selers tenien la funció de vigilar les obres cada dia a primera hora, jutjar els llocs per on s'havia d'emmurallar la vila, proveir de tot el material necessari i imposar penes de diversa naturalesa per a un millor acabament de l'obra.

Després s'elegeix una persona encarregada de recaptar i administrar els diners per a l'obra. Aquest càrrec en altres ciutats reb el nom de sotsobrer¹² (terme que no s'estipula de manera expressa en el document). En aquest cas la responsabilitat recau en Simó Canut, el qual es comminat a fer un jurament davant notari donant fe de que no distribuirà els diners en altra cosa que no siguin les obres del mur.

En aquest document tampoc es troba reflectit clarament el càrrec d'escrivà de l'obra, no obstant, en la majoria de casos és el mateix notari de la població, en aquest cas Francesc de Flovià, qui desenvolupava aquesta funció.

I també s'elegeixen de dos a tres sobreestants per a cada part de muralla per vigilar sobre el terreny el ritme de les obres i els mateixos obrers que hi treballen. Mitjantçant els caps de desena, que estan sota jurament, s'informen si algun treballador ha faltat a l'obra (en aquest cas sofreixen una pena de cinc sous), i curiosament prohibeixen taxativament: "que negu no se'n gos anar per menjar ne beure de la dita obra ans cascu se hagen a fer vianda a la susdita obra".

2.2 Personal de l'obra

Aquest document no és massa prolix per a l'estudi de l'organització del treball, però hem trobat algunes mencions que ens poden acostar força a la realitat.

L'únic esment que hem trobat de personal amb un ofici especialitzat fa referència (cap. 3) a l'existència de dotze "maestres de pedra", o sia picapedrers repartits en diferents punts de l'obra. Juntament amb aquests acostumen a intervenir activament en les grans construccions altres treballadors especialitzats com els piquers, els fusters i els ferrers. Els piquers podien ésser tant operaris dedicats a feines de paredat com els que treballaven la pedra a peu d'obra. Els fusters es dedicaven a fer feines de manteniment (adob de carros, pasteres...), així com a preparar la fusta que l'obra necessitava per a fer bastides, cintres de fusta, etc. Per últim, la funció dels ferrers era més aviat auxiliar; eren els encarregats d'adobar les eines de treball, de la provisió de panys, reixes i altres ferramentes, així com de la seva col·locació. Els ferrers cobraven a preu fet, incloent-se en la seva feina el preu del ferro que entrava en l'element determinat que s'havia de fer.¹³

La resta de treballs els realitzen dos tipus de personal en principi amb lleugeres diferències: d'una banda en el capítol 11 es parla dels manobrers, els quals se solien dedicar a feines auxiliars (preparació de la mescla per a paredar, menar el torn per pujar materials als nivells alts, portar pedres de la llotja a l'obra, posar i llevar les tapieres quan es construïa una tàpia, etc...). Normalment s'emparaulava amb ells el treball d'un sol dia; segons les necessitats de l'obra, se'ls podia pagar també cada dia, sense que existís compromís per part de l'obra de tornar-los a llogar.¹⁴

D'altra banda trobem les "deenes" (cap. 3 i 5) que serien grups de deu persones capitanejades per l'abans dit "cap de deena" o cap de colla. Segons Pons i Gurí tindrien un origen militar en el marc dels castells termenats (obligació de prendre part en les hosts de senyor dirigits per un decurió). Dins del mateix aspecte militar, "les deenes" del terme jurisdiccional, o bé en aquest cas de la vila de Tàrraga, tenen l'obligació de prendre part en les obres de defensa de manera gratuïta, ja que es considera aquests tipus de construccions com un bé públic que beneficia a tots els vilatans.¹⁵

Per últim, el text esmenta els "maestres de bisties" (cap. 11). Sens dubte és un detall que ens obliga a pensar que el transport de materials es feia per via terrestre des de pedreres més o menys pròximes.

2.3 Finançament de l'obra d'emmurament de la vila (1366-1370)

En aquest apartat no pretenem oferir un estudi a fons de la relació entre les finances municipals i l'obra d'emmurament. D'altra banda no coneixem cap estudi d'aquesta mena pel que fa als territoris de la Corona d'Aragó; no obstant, en la majoria de ciutats i viles: Cervera, Tàrraga,¹⁶ Vic,¹⁷ Poblet,¹⁸ València, etc. es fiscalitza al respecte d'una manera més o menys semblant: Els municipis a través d'un impost directe, generalment anomenat talla, intentaven recaptar una certa quantitat de diners; la suma total que representava aquest impost era repartida entre els habitants de la localitat de manera proporcional a llurs rendes. D'altra banda el rei també podia atorgar imposicions especials als municipis que gravaven sobre el comerç i ajudaven el consistori a pagar obres importants.¹⁹ Així mateix en els capítols de 1366 el Consell ordena que es manllevin 10.000 sous i si es troben que serveixin per a la construcció dels murs (Cap. 7). Per tal d'obtenir aquesta quantitat divideixen els habitants de la població en criteris de caire econòmic "segons la quèsta darrerament taxada" (Cap. 18); això és, en tres mans:

1. La "ma maior", en la qual hi entrava tot aquell que els seus béns fossin taxats de 20.000 sous cap amunt, aquests calia que paguessin 6 diners cada diumenge.
2. La "ma miyana", taxats els seus béns entre 20.000 i 8.000 sous, havien de pagar 3 diners cada diumenge.
3. La "ma menor", taxats els seus béns de 8.000 sous en avall, havien de pagar 2 malles²⁰ cada diumenge.

Els grups que podríem considerar socialment 'especials' també són obligats a contribuir-hi: d'una banda el Cap. 19 ens fa referència al clergat, en aquell moment oposat al Consell a causa dels enderrocaments d'algunes de les seves propietats per a la construcció de les muralles. En uns termes força durs obliguen el clergat a contribuir com a mà mitjana "per tal que no presumissin que'ls fos sobrepujada" i amb un home disponible sempre que se'l cridés per a treballar en el mur. Es disposava també que si es negaven a acceptar aques-

ta ordinació fossin forçats a pagar cada diumenge i a més a pagar també un treballador dels seus béns. Sembla doncs que les relacions entre el Consell i el clergat no passaven pel seu millor moment, així a causa d'aquests enderrocaments el clergat havia amenaçat amb les Constitucions de Tarragona a Pere Solmela., procurador de Felip de Castro, que és qui els havia començat a realitzar.

Les Constitucions Tarraconenses són una compilació de normes de diversos concilis feta el 26 de febrer de 1330, que s'havia convertit en una mena de dret vigent. La destrucció de propietats eclesiàstiques estava castigada amb l'excomunió dels fautors i protectors dels eludits malfactors (en aquest cas Pere de Solmela i els consellers de la vila), el cessament de les funcions religioses a les esglésies d'aquell indret, i també comportava la pèrdua de la possibilitat d'un enterrament cristià.²¹

D'altra banda, el capítol 20 estableix la contribució dels jueus, una comunitat força malmesa després del pogrom de 1349.²² Així es fa pagar a cada "cap d'alberch" la quantitat de 2 malles cada diumenge, es a dir, com a ma menor, en el que sembla un gest de bona voluntat per part del Consell.

Per últim, sembla que són ordenats a contribuir fins i tot els que estan treballant a l'obra, així el capítol 11 diu: "item que maestres bisties i manobrers sien taxats". Cal concloure amb l'idea que la construcció d'aquests grans recintes emmurallats representà per als ciutadans un esforç continu i considerable en un context de crisi general, i el Consell per tant va buscar tot tipus de prerrogatives per continuar l'obra: per exemple el 23 d'abril de 1366, Ramon bisbe de Vic assigna a l'obra dels murs la quarta part dels residus dels testaments; el 25 de juny de 1369, el rei va confirmar que el delme de les ànimes fós aplicat a l'obra dels murs; el 14 de maig de 1370, el rei permet que es taxin mentres durin les obres tota mena de rendes que els forasters tenien a la vila i al seu terme; fins i tot el 6 d'octubre de 1382 Pere III encara concedeix a la vila un impost per arreglar parts del mur que estaven destruïdes.

2.4 Aspectes arqueològics: els trams de la muralla i els treballs que s'hi realitzen

En aquest apartat m'agradaria destacar alguns detalls interessants des del punt de vista arqueològic: En primer lloc caldria formular l'hipòtesi d'algun tipus de muralla preexistent, ja que en el capítol 2 afirma que cal desfer els portals que han quedat inclosos dins del nou cercle defensiu. No esmenta més detalls però seria interessant constatar-ho arqueològicament.

En segon lloc, el capítol 5 esmenta la construcció d'una barbacana que ha de fer sis pams d'ample i un cert nombre de portals.²³

En tercer lloc, el capítol 4 al·ludeix breument als materials que cal utilitzar per a l'obra dels murs: calç i arena per a fer morter.

En quart lloc, el text ens ofereix la rara possibilitat de reconstruir el tram de la muralla (construïda en 5 trams diferents): El primer tram anava "de casa des Berenguer Oler de cap daguades tro a casa den Lois de Clara". Podria ser molt bé, seguint a Segarra i Malla, des del portal del carrer d'Agoders, passant per la Torre Rodona (avui en queden restes dins l'edifici del Banc Popular), pel portal de Santa Anna, on la capella del mateix nom seria davant la muralla, continuant fins al portal de Santa Maria (en aquest temps, carrer de Vilafranca).

El segon tram va "de casa del dit Lois de Clera tros al castell", o sigui, des del portal de Santa Maria, continuant pel Mur dels Capellans fins al peu del castell.

El tercer tram s'exten "del castell tro al portal de Belloch". La muralla baixa de la banda sud del castell, travessant la part del darrera de l'Hospital fins arribar al carrer que porta el seu nom i en el que podríem situar un altre portal. A continuació baixa paral·lelament al carrer Sant Agustí fins al final on es troba el portal de Belloch. D'aquest portal se'n guarda una representació ideal del s. XVII, feta pel pintor i arquitecte italià Pier Maria Baldi.

El quart tram va "del portal de Belloch tro al portal Arnau Farrer", és a dir, de la punta del carrer Sant Agustí, passant pel portal de Santes Creus (avui carrer la Font) fins al portal del carrer que actualment té el nom de carrer les Piques.

I l'últim tram de muralla s'estén "del portal de l'Arnau Farrer tro al portal que's deu fer de cap daguaders", es a dir la muralla fa gairebé un angle de noranta graus entre l'actual carrer de les Piques i el carrer Vilanova, seguint aquest últim carrer fins a enllaçar amb el primer tram de la muralla.

La sempre indesitjada manca de treballs arqueològics, (i l'entramat urbà de les muralles baix-medievals no n'és una excepció) dificulta la visió d'aquest fenomen; per tant, espero que unes línies, un poc ideals, del *Dotze del crestià* de Francesc Eiximenis supleixin en part aquest problema:

“Lo mur deu haver en cascun angle principal un bell castell. E cascun portal principal deu estar entre dues torres, e les torres deuen ésser pus altes e majors en los quatre portals principals. Deu ésser lo mur bo e alt, e gros, e fort, per tal que la ciutat no solamen se puixa defendre per virtut de sos hòmens, ans encara per virtut de sos murs (...).”²⁴

3. CONCLUSIONS

Crec que aquest treball ha aconseguit el seu objectiu en dos nivells: en un primer de caràcter descriptiu i que sobretot interessa en l'àmbit de l'història local, hem pogut explicar amb noms i cognoms com era i com s'organitzava la vida a la vila de Tàrraga en un període cronològic determinat (1366-1370) i en unes circumstàncies ben definides (la construcció de les muralles). I en un segon nivell, de caràcter reflexiu, hem mirat, i aquestes conclusions en són el punt i final, d'extreure, a partir d'una situació concreta i ben documentada, explicacions i raonaments de caràcter històric general, extrapolables a altres indrets en condicions semblants.

Així doncs, només ens resta finalitzar amb unes conclusions que poden ésser interessants: De 1358, data en que apareix el primer document que expressa la necessitat de fer una muralla, fins al 1366, quan es comença efectivament a construir-la, han passat vuit anys, vuit anys perquè una situació de crisi i inseguretat (bandolerisme, pas d'exèrcits reials i mercenaris) passés d'ésser latent a ser emergent. D'altra banda de 1366 a 1370, només en quatre anys, queda més o menys enllestida l'obra dels murs; aquesta celeritat només fa que mostrar-nos el clima de violència de la situació política i social (ratificat per les alarmants cartes d'un rei ocupat en la guerra) i la necessitat reial i municipal, a costa de fermar l'expansió urbanística i comercial dins d'un cinturó emmurallat.

El paper de les classes dominants, tant oligarquies comercials com responsables polítics, és fulminant i eficaç; s'organitzen ràpidament i prenen el control de la defensa de la vila ja que són ells qui, en certa manera, hi poden perdre més econòmicament i socialment. Els castlans i l'estament eclesiàstic adopten una postura d'enfrontament amb la Universitat mostrant-se fiscalment insolidaris i amenaçadors, tot reforçant l'idea que castell i esglèsia són uns ens apart dins de la societat municipal. D'altra banda cal dir també que els clergues foren els més perjudicats per les obres dels murs (enderrocament d'albergs) i a més estaven totalment exclosos dels òrgans de decissió.

La construcció de la muralla afecta a tota la vila i en fa partíceps a totes les categories de ciutadans, ja sigui a través de la fiscalització o treballant directament als murs, entenent aquesta obra, per primera vegada, com un bé públic: “Et aço sie feyt, es face, es sagi a fer per salvetat i profit de la vila”.

1. J. Valdeón Baroque, *Las murallas en la Castilla medieval* a "La ciudad y las murallas", Editorial Cátedra, 1989.
2. J.F. Cabestany Fort, *L'urbanisme català a la Baixa Edat Mitjana* a "Evolució urbana de Catalunya", Edicions de la Magrana, Curs d'Història de Catalunya, 3, Barcelona, 1983
3. *Les quatre grans cròniques*, Editorial Selecta, Barcelona.
4. F. Carreras Candi, *Idea del avenç urbà de Catalunya al s.XIV* a "VII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó", València, 1923.
5. Per a conèixer mínimament aquesta documentació, podem consultar per ordre de fiabilitat: Sarret i Pons, *Llibre dels Privilegis*, Editorial Camps-Calmet, 1930; i també J.M. Segarra i Malla, *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions (ss.XI-XVI)*, Vol.I, Museu Comarcal, Tàrraga, 1984.
6. Tot aquest volum documental el podem trobar convenientment classificat i inventariat a l'AHCT.
7. Op. Cit. 5
8. J. Cárcel Ortí i J. Trenchs, *El Consell de València: disposiciones urbanísticas (s. XIV)* a "La Ciudad Hispánica...", Editorial de la Universidad Complutense, Madrid, 1985, pàg. 1481-1497.
9. A. Duran i Sanpere, *Llibre de Cervera*, Curial, "Documents de Cultura", Barcelona, 1977.
10. A partir d'aquest moment, els capítols en que hem dividit artificialment el document els anirem enumerant sobre el text, no en forma de cita.
11. Op. Cit. 2. Per a més informació sobre el cas concret de la ciutat de Barcelona, vegeu: *La ciutat del segle XIV. La ciutat consolidada (ss.XIV i XV)* a "Història de Barcelona", Vol.III, 1986.
12. Com per exemple: València. Op. Cit. 9
13. V. Almuní Baladà, *L'obra de la Seu de Tortosa (1354-1445)*, Ed. Dertosa, Tortosa, 1991. Per entendre amb més claredat l'argot de la construcció recomano l'ús de: M. Fullana, *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*, Ed. Moll, Mallorca, 1974.
14. Op. Cit. 13
15. J.M. Pons i Gurí, *Compendi sobre els drets dels castells termenats (ss. XIII-XV)* a "Recull d'estudis d'història jurídica catalana", Vol. III, pàg. 339-352, Fundació Noguera, Barcelona, 1989.
16. J.M. Segarra i Malla, *Recull d'història de Tàrraga*, Ed. Camps-Calmet, 1956.
17. E. Junyent, *La fortificació en Vic en 1368* a "Ausa", núm. 2, Vic, 1955-1957, pàg. 347-356.
18. A. Altisent, *Història de Poblet*, Ed. Abadia de Poblet, Tarragona, 1974.
19. M. Riu, *L'arquitectura militar i l'urbanisme en l'època de Pere el Cerimoniós, 1336-1387*, a "Pere el Cerimoniós i la seva època", CSIC, Institució Milà i Fontanals, Barcelona, 1989, pàg. 193-202.
20. Als Països Catalans, la moneda encunyada de valor més petit, és a dir, l'òbol de billó, d'un valor de mig diner.
21. *Concilis Provincials Tarraconenses*, núm 50, bis, Edicions Proa, Barcelona, 1994.
22. J.M. Planes, *Breu aproximació als jueus de la Tàrraga Medieval*, Separata publicada a "Nova Tàrraga", 1987.
23. Per a més informació sobre els elements defensius que contenen les muralles: F. Duran i Cañameras, *L'arquitectura militar catalana del s. XIV* a "VII Congrés d'història de la Corona d'Aragó", Barcelona, 1962, pàg. 291-298; i també M. Riu-Bolós, *Observacions metodològiques, esquemes descriptius i notes de treball per al estudi de les fortificacions i els castells medievals* a "Fortaleses, Torres, Guaites i Castells de la Catalunya Medieval", Annex 3 de "Acta Medievalia", Universitat de Barcelona, 1986.
24. F. Eiximenis, *Lo Crestià*, Les millors obres de la literatura catalana, Ed. 62, La Caixa, Barcelona, 1983.

4. APÈNDIXS

4.1 Transcripció documental

1366, febrer, 28. Tàrrega

El Consell de la Vila de Tàrrega dóna vint-i-tres capítols per a la construcció de la muralla.

Llibre dels Consells, n°3, folis 96v, 97 i 98. AHCT

Segarra i Malla va publicar a *Història de Tàrrega...* vol. I, una part d'aquests capítols, no obstant a continuació n'oferim la seva transcripció completa.

Dit vint-i-vuit febrery anno predicto es trench consyll en lo quall foret: En Miquell Folquet i en Simon Canut pahers (a continuació segueixen els noms de tretze consellers ordenats en cinc columnes. En la primera: Ramon de Selers, (fragment inintel·ligible), Jacme Aguiló; en la segona: Pere de Segarra, Ramon Basset, Berenguer Andreu; en la tercera: Guillem de Bas, Francesc de Cicerols, Guillem Canut; en la quarta: Pere de Munler, Pere Aguiló, Berenguer de Munler; i en la quinta: Ramon Farrer).

(Cap. 1) En lo qual consyll ordenaren que lo derrocament començat per l'onrat en Pere de Çolmela, procurador general del synor en Felip de Castre, senyor de la vila de Tàrrega a instància i suplicació de la vila que sie continuat i complit de guisa i de manera que la vila sie puxe terchar a la redor.

(Cap.2) Item que.s de agen de termenar quans portalls deurà anar entorn lo mur de la vila i que sien assignats los lochs on deuran esser posats. Et per ço que la vila no estie esbarriada ne massa

oberta que de present sien feyts du i los portals que mudar se deuran en mylls lochs on assignat se deuran i sien de conivent posats. Et los altres que dins mur seran par los assignats sien desfeyts per tolre (il·legible) que no fossen uberts per a avant.

(Cap.3) Apres ordenaren que la vila agen de presens X h(omes) a XII maestres de pedra e sien los quals continuament asseant los dits portals et despuys facent altres obres et que a cascuna part on los dits maestres obraran los sien assignades Ia deena o Iles segons l'obra.

(Cap.4) Item que per ço que la dita obra agen mylor acabament que.s face provisió de molta calç i de bisties que tiren la dita calç i arena et aço per fer morter a la dita obra e a cascuna part on se obrara et aço de present.

(Cap.5) Item que per ço que la dita obra sie acuyt pus plaent sien assignades certes deenes que vagen cascun jorn fi que.llo sie assignat cascun jorn loch on obriran lo soliment a fer la barbacana e a triar pedres per obrar i puyar aquela i que.s de agen axi continuar obrin i obran per los i mestres de pedra i que de agen esser la obra de VI palms d'ample.

(Cap.6) Item que lo mur sie de agen enfortir en aquels lochs on sera pus necessari e no per tot quan es ara de present.

(Cap.7) Item que per tal que la dita obra pugui aure mailor acabament que per los dits que.s deuen plegar segons la tatxació daval escrita se manlevant X millia sous si trobar se poran convertidors en la dita obra.

(Cap.8) Item es neguna obra maiorment de comunitat no puxe venir a neguna perfecció deguda si per los maiors y mylors de cascuna universitat no es presa e continuada per aço ordenaren que degen esser eletes IIII persones de les mylors les quals cascun jorn

agen a esser tots dita a la ora o altra a les pars on se obrara per veure que si fara e esmenar e provehir ço que.n sie necessari. Et es maginar ordenar et pres fer ço que veuran esser profit de la dita obra.

(Cap.9) Item que los dits prohomens agen desser tots dits ab lo dit honrat procurador ensemps per fer aqueles ordinations que veuran esser bones a la obra damundita.

(Cap.10) Item que per tal que negu no agen manera de vagar a a la part o parts on se obrara que sien assignades et eletes ayntantes persones com seran les pars on se obrara les quals agen II o III sobreestants i que degen esser mudades tots dits per tolre dampnatge e enuytg que no sie mes de uns que daltres e que no li (il·legible) vague negu. Et que agen a fer sagrament que demanaran cascun cap de deena ab sagrament si li falta negu i si u fara que per lo dit sagrament o denunciara al dit procurador per ço que pach los V sous de pena que posats hi son. Et que tots vespres regoneixera si negu e sinsera que denunciara axi matex. Et que negu no se.n gos anar per menyar ne beure de la dita obra ans cascu se agen a fer vianda a la susdita obra.

(Cap.11) Item que maestres bisties i manobrers sien tatxats.

(Cap.12) Item que sie eleta una bona persona e convenient que tingue compte de ço que.s despensa per la dita obra.

(Cap.13) Item que per mylls seguir he a acabament dur la dita obra degen esser posades penas convinets als dits prohousmens et altres que sera vist a aquella obra a continuar esset profitos.

(Cap.14) Item que les dites IIII bones persones elegidores agen a jutyar en alguns lochs qui.s aura murar e que se pertanyeran de pagar la vila ne aquels qui sen clouran per ço com los bens enfront afronten ab lo mur i aço agen afer ab pagament lo qual agen a fer cascuna vegada que lochs age lo dit juhi.

(Cap.15) Los quals capítols foren per mi en Francesc de Flovia lestes de paraula a paraula en casa del honrat en Pere Oldomar al dit honrat en Pere de Solela procurador del susdit. En aqueles vistes e enteses lo dit procurador dix que eren bons e profitosos i a la dita obra covinents e que li plaien e cosentie aquels.

(Cap.16) Per vigi de la qual ordinatio i capítols lo dit consyll elegi en obrers de los dejos escrits i per la forma que.s seguex co es saber:

En Guillem Aguiló i en Pere de Munle de casa des Berenguer Oler de cap daguades tro a casa den Lois de Clara.

En Berenguer Ferran i en Pau d'Uluja de casa del dit Lois de Clera tros al castell.

En Ramon de Guardiola i en Guillem Canut del castell tro al portal de Belloch.

En Guillem Esteve i en Joan de Llorenç del portal de Belloch tro al portal Arnau Farrer.

En Berenguer Oler i en Ramon Basset del portal del Arnau Farrer tro al portal que.s deu fer de cap de daguaders.

En apres elegiren en obrers maiors de la dita obra et etregoneixedors et administradors d.aquela los honrats (a continuació els noms dels quatre consellers en columna: en Berenguer Aguiló, Ramon Folquet, A. Morato i Ramon de Selers): Et que agen desser tots dits ensemps a qualque ora ab lo dit procurador per fer a que los ordenatimens que es imaginaran esser profitosos a la dita obra.

(Cap.17) Item ordinaret per tal com la dita obra nos poria fer sens diners que la vila sie partida en tres mans ço es na ma maior et maiana i menor. I que los de ma maior paguen VI diners i de miyana III diners et aquels de menor II malles, dels quals diners se agen a fer albarans i plegar i pagar tots diumenges per cascun sens tota requesta sota pena de la doble.

(Cap.18) Et per ço que no sie questio quals sien dits de ma maior, miyana i menor ordenaret que tota persona que age en estimant segons la questa darrerament tatxada de XX mille sous de ma miyana i de VIII mille sous anavall de ma menor.

(Cap.19) Item elegiret en plegador dels dits diners en Simó Canut lo qual agen a fer sacrament que nols convertira ne distribuira en niguna cosa sino en les obres dels dits murs i valls o per raho d.aqueles obres. E quedara bon comte just e leyal tota vegada quen sie a demanat.

Lo qual sacrament lo dit Simó feu en poder den Francesc de Flovia notari.

(Cap.20) Item ordenaret que los clergues paguen tots diumenges a la dita obra segons los altres de la vila. I per tal que no presumissen que.ls fos sobrepujada manam que no sie tatxats segons ma maior ne menor mas que paguen segons ma miyana. I que axi matex agen aesser o I hom per obrar a la dita obra al dia que.ls sera diputat. Et si aço fer no volran que sien forçats de fer la dita paga dels diumenges i que.ls sie logat I hom per cascu i per cascuna vegada que a la dita obra ne seran e que.s paguin dels lurs bens.

(Cap.21) I per semblan manera ordenaret que facin los juheus. I per grat que cascun juheu ço es cap d'alberch no sie tingut de pagar cascun diumenge si no II malles.

(Cap.22) Item ordenaret que negun portall ne forat nos pux fer al mur de la vila ans si ni ha se agen aranchar.

(Cap. 23) Item com per lo derrocament que ja stes feyt e ça a fer se hagen derrochats alguns alberchs de clergues i altres en que prenen sous que per si matyx que per lurs beneficis. Et aço se sie feyt es face es sagi a fer per salvetat i profit de la vila. E així per honor e per profit dels clergues com dels lechs i per salvetat lur i de ço que an. Et aço no contrastat alguns clergues començat de fer protestacions contra l'honrat en Pere de Çolmela procurador d.aquet dit per alguns alberchs que.ls derogue o entenen a derrochar e alt. .: coses e menaçan a la caonstitucio de Tarragona de la, lo dit en Pere de Zolmela ha tenor i reguart si per lo dit consell garantia no li est feyta per ço lo dit consyll en una cosa concordant promets al dit en Pere Colmela que si perla dita raho li ere girada la dita constitucio que seran una cosa ab el i que.l defenran, el trauran del dit ver

a messió de la dita vila i singulars d.aquela. No resmenys que a tota altra questio, peticio ni demanda o perseguiment que fos feyt contra el ne sos bens per lo dit derrochamen o per altre raho d.aquel devalara que.l ne defenran i mantenvant a messions de la desusdita, i universitat i singulars d.aquela e bens lurs. Et sens tot dampnatge del dit en Pere Çolmela i de sos bens on mylls sie puxe ordenar a profit del dit en Pere de Solmela i de sos bens ab obligació i garantia dels bens de la universitat de la vila damundita i singulars d.aquela.

D'altra part fermarem semblan garantia et evicció als pahers i altres qualsevol de la dita vila que per les dites rahons o alguna de les fos perseguit per qualsevol clergue o prevere ne la constitucio li fes gitada.

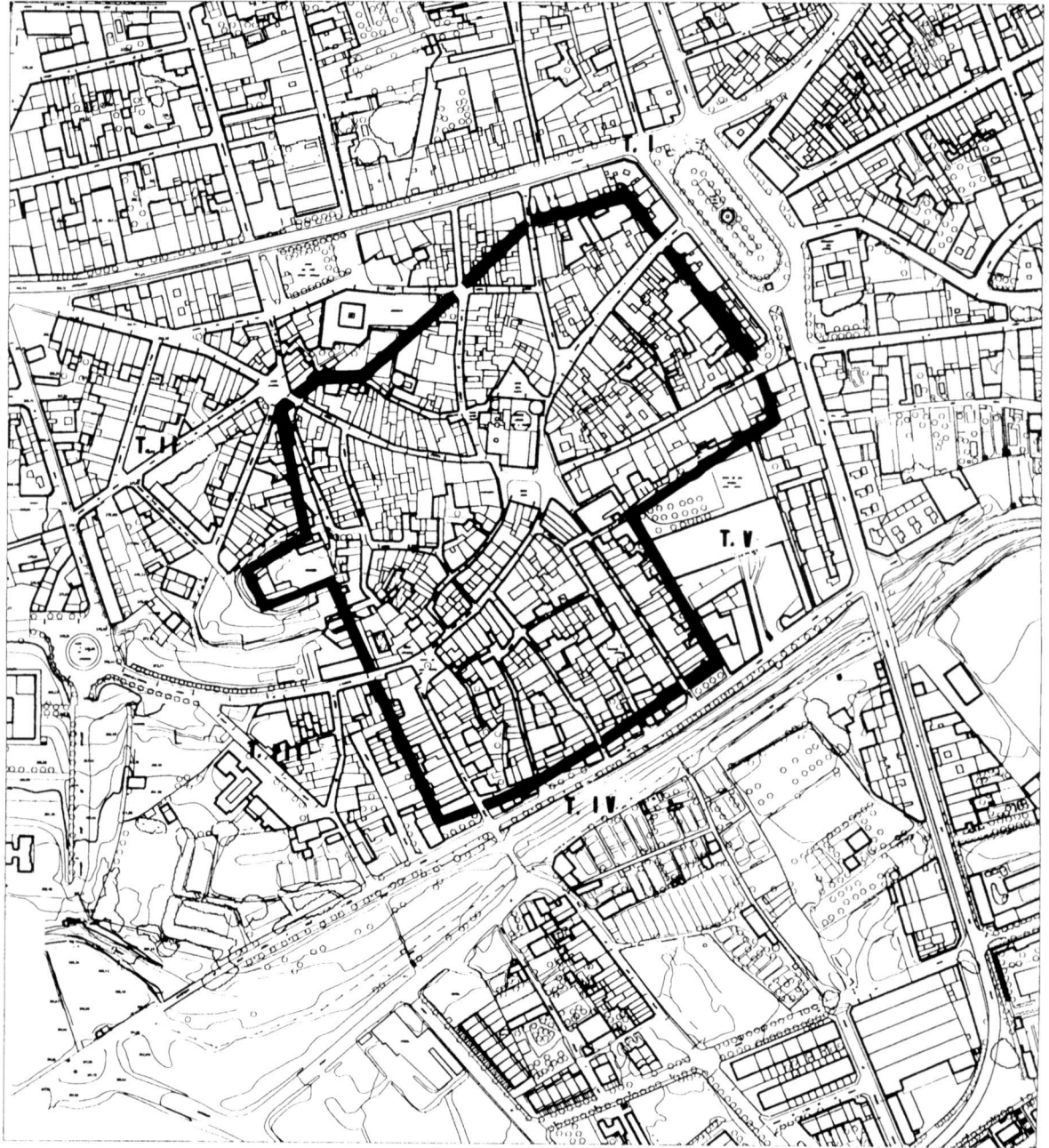
Sig+num (il.legible) de Besora baiuli in villa Tarrega pro domine Phelipe de Castre qui predictis indempnitatibus (il.legible) nostram prestavi dit vint-i-quatre marcy ano qui super.

Testes Ramon Mulne e Pere Canes.

Item ordenarem el dit consyll que per ço com lo dit en Pere Colmela es persona qui per molt ab lo dit senyor en Phelip de qui la vila a mestre gran et (il.legible) que ha molt treballar enderrocar los alberchs per raho del dit mur fahedor que li sien donades (signe) quinze lliures.

5. BLIBIOGRAFIA

- ALMUNÍ BALADÀ, V. *L'obra de la Seu de Tortosa (1354-1445)*, Ed. Dertosa, Tortosa, 1991.
- ALTISENT, A. *Història de Poblet*, Ed. Abadia de Poblet, Tarragona, 1974.
- CABESTANY FORT, J.F. *L'urbanisme català a la Baixa Edat Mitjana* a "Evolució urbana de Catalunya", Edicions de la Magrana, Curs d'Història de Catalunya, 3, Barcelona, 1983.
- CÀRCEL ORTÍ, M. i J. Trenchs, *El Consell de València: disposiciones urbanísticas (s. XIV)* a "La Ciudad Hispánica...", Editorial de la Universidad Complutense, Madrid, 1985.
- CARRERAS CANDI, F. *Idea de l'avenç urbà de Catalunya al s. XIV* a "III Congrés d'Història de la Corona d'Aragó", València, 1923.
- DURAN I CAÑAMERAS, F. *L'arquitectura militar catalana del s. XIV* a "VII Congrés d'Història de la Corona D'Aragó", Barcelona, 1962, pàg. 291-298.ç
- DURAN I SANPERE, A. *Llibre de Cervera*, Curial, "Documents de Cultura", Barcelona, 1977
- EIXIMENIS, F. *Lo Crestià*, Les millors obres de la literatura catalana, Editorial 62, La Caixa, Barcelona, 1983.
- FLOCEL SABATÉ, *Fiscalitat i Feudalisme*, Col. Episodis de la Història, Ed. Dalmau.
- FULLANA, M. *Diccionari de l'art i els oficis de la construcció*, Ed. Moll, Mallorca, 1974.
- JUNYENT, E. *La fortificació en Vic en 1368* a "Ausa", nº2, Vic, 1955-1957, Pàg. 347-356.
- PLANES, J.M. *Breu aproximació als jueus de la Tàrraga medieval*, separata publicada a "Nova Tàrraga", 1987.
- PONS I GURÍ, J.M. *Compendi sobre els drets dels castells termenats (segles XIII-XV)* a "Recull d'estudis d'història jurídica catalana", vol. III, pàg. 339-352, Fundació Noguera, Barcelona, 1989.
- SARRET I PONS, Pbr. *Llibre dels Privilegis*, Ed. Camps-Calmet, 1930.
- SEGARRA I MALLA, J.M^a. *Recull d'història de Targarina*, Ed. Camps-Calmet, 1956. *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions (ss. XI-XVI)*, Vol. I, Museu Comarcal, Tàrraga, 1984.
- RIU, M. *L'arquitectura militar i l'urbanisme en l'època de Pere el Cerimoniós, 1336-1387* a "Pere el Cerimoniós i la seva època" CSIC, Institució Milà i Fontanals, Barcelona, 1989.
- RIU-BOLÓS *Observacions metodològiques, esquemes descriptius i notes de treball per a l'estudi de les fortificacions i els castells medievals* a "Fortaleses, torres, guaites i castells de la Catalunya medieval", Anex 3 de "l'Acta Medievalia", Universitat de Brcelona, 1986.
- VALDEÓN BARUQUE, J. *Las murallas en la Castilla medieval* a "La ciudad y las murallas", Editorial Cátedra, 1989
- Concilis Provincials Tarraconenses*, núm. 50 bis, Edicions Proa, Barcelona, 1994.
- La ciutat del s. XIV* a "Història de Barcelona. Vol. III. La ciutat consolidada (ss. XIV i XV)", 1986.
- Les quatre grans cròniques*, Ed. Selecta, Barcelona.

escala 1/4000

Traçat aproximat de la muralla del segle XIV de Tàrraga amb els cinc trams esmentats en la documentació.

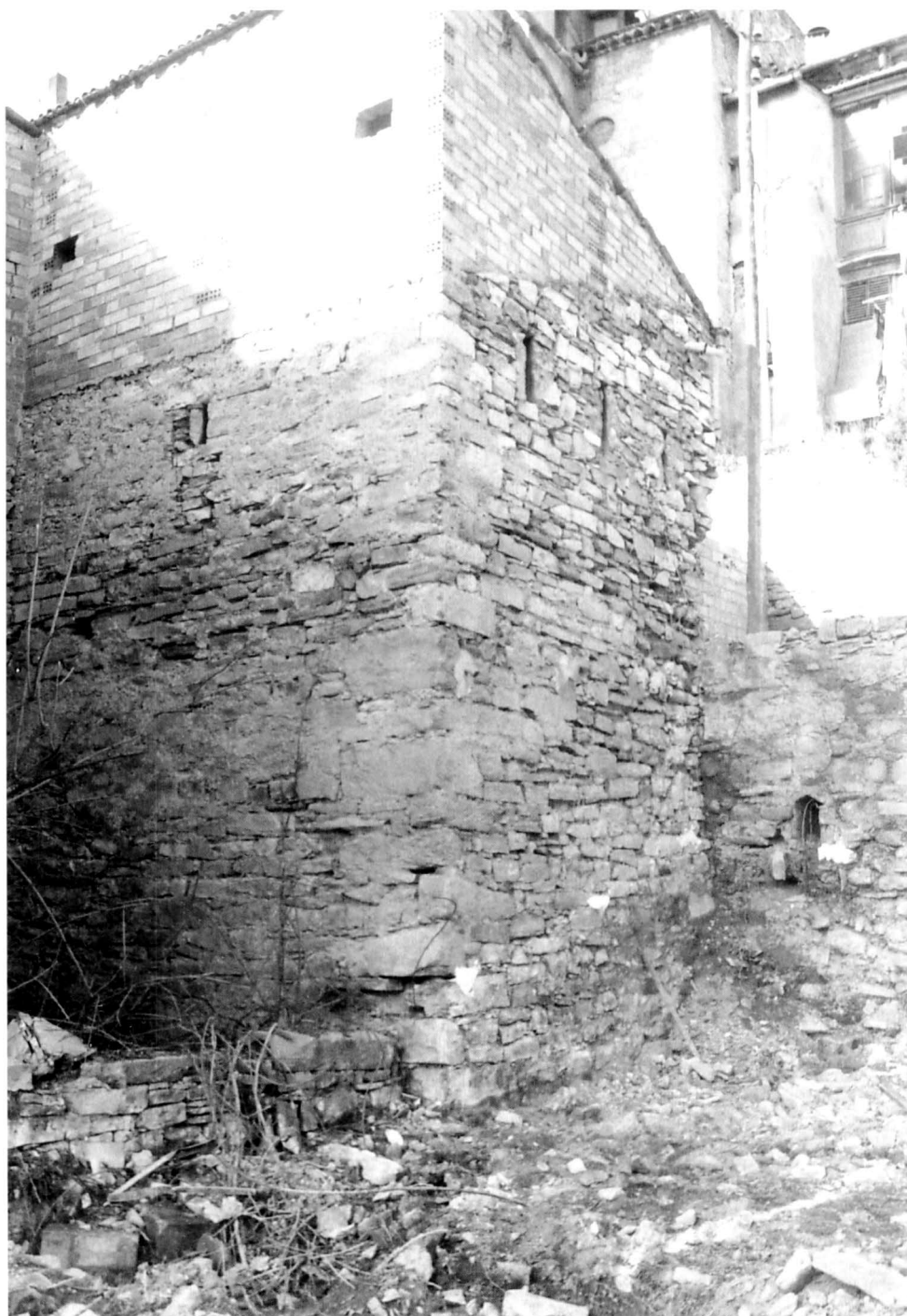
Torre de planta circular que formava part del primer tram de la muralla. Aquest torricó, situat a la cantonada de l'Avinguda Catalunya amb la Plaça del Carme, conserva part de la seva alçada original. A mitjans dels anys seixanta, època que data la fotografia, es va rebaixar bona part de la seva alçaria quan es va edificar el Banc Popular. (Fotografia de Jaume Calafell. Arxiu Fotogràfic Municipal de Tàrraga. AHCT).

Restes d'un tram de muralla seccionada, amb una torre de planta quadrangular adossada, corresponent al quart tram de muralla. Aquest tram de muralla es trobava soterrat i va ser afectat durant les obres de construcció de la piscina del centre FISALUT, a la cantonada del carrer Migdia amb el carrer de les Sïges. Un tram de les filades inferiors de l'antiga torre es troba reaprofitat com a fonamentació d'una construcció moderna. (Fotografia d'Oriol Saula. Arxiu Fotogràfic del Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrraga).

Pany de paret corresponent al tercer tram de la muralla, conservat al carrer Hospital, entre cal Vidal Pagès i el Reguer. Fotografia de Jaume Calafell. (Arxiu fotogràfic Municipal de Tàrraga. AHCT)

Restes d'una torre amb espitlleres i d'un pany de mur corresponents al cinquè tram de la muralla, en la zona del carrer Vilanova. Tram enderrocat l'any 1985 en construir la Plaça de les Nacions Sense Estat. L'interior de la torre amb espitlleres s'havia reaprofitat com a cup d'oli. (Fotografia de Jaume Espinagosa. Arxiu Fotogràfic del Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrraga).